

1.5. СЛАВІСТИКА

УДК (811.162.1=811.162.2) (091)

Huk, Irena

IMIONA CHRZESTNE MIESZCZAN KRZEMIEŃCA W XVI WIEKU

W XVI-wiecznych inwentarzach Krzemieńca znajdujemy materiał antroponimiczny odnoszący się do mieszczan.¹ Znaczną jego część stanowią imiona chrzestne wchodzące w większości w skład dwuelementowych nazw osobowych. W omawianym okresie były one najczęstszą, najbardziej typową formą nazewniczą, niekiedy zaś jedynym, samodzielnyim środkiem identyfikacyjnym. Są to imiona chrześcijańskie w adaptacji ukraińskiej i polskiej zarówno greckiego, łacińskiego, hebrajskiego, jak i niemieckiego pochodzenia, imiona słowiańskie, które w różnym czasie wzbogacały kanon imion świętych Kościoła oraz nieliczne przykłady form niemieckich, węgierskich, czeskich i słowackich.

Imiona słowiańskie w źródłach XVI-wiecznych należą już niestety do rzadkości. Przez wieki wypierały je imiona chrześcijańskie, a proces ten wyraźnie przyspieszony został przez Sobór Trydencki, mocą którego na Kościół nałożony został obowiązek nadawania na chrzcie wyłącznie imion świętych. Na Ukrainie imiona słowiańskie były w szerokim użyciu do XIV wieku, kiedy to Cerkiew wprowadziła surowe ograniczenia: na chrzcie mogły być nadawane tylko te imiona, które weszły do kalendarza liturgicznego prawosławnego.² W naszym materiale wystąpiły nieliczne przykłady imion słowiańskich. W większości są to imiona dwuczłonowe w formach podstawowych i derywowanych, np. *Bo(c)hdan*, *Bogdan*, *Borys* (< *Borzysław* lub im. chrz. *Borys* SEMot.1),³ *Cieszko* (< *Cieszmyśl*, *Cieszmyr*, *Ciechoślav*, *Radociech* MałS 67), *Małyszka* (< *Małomir*, *Małostryj*, *Małogost* MałS 70), *Niekrasz*, *Stanisław*, *Stanko*, *Stas(z)ko*, *Staszuk* (< *Stanisław*, *Stanimir* MałS 74), *Tomilic*, *Tomilo* (< *Tomisław* lub od im. chrz. *Tomasz*), *Woyciech*, *Woytko*. W materiale porównawczym z województwa bełskiego (dalej: wb)⁴ obok zapisów *Boris*, *Stas*, *Stasko*, *Woyczech* spotykamy imiona nie występujące w Krzemieńcu: *Brathko* (< *Bratomil*, *Żelibrat* MałS 65-66), *Dobrziniecz* (< *Dobromir*, *Dobrogost*,

Dobrociech, Dobroslaw, por. *Dobrzyń(a)* MaIS 68, bądź pol. gw. *dobrzyńiec* RNP), *Gosthko* (< *Gościrad, Gościmil, Gościwuj, Gościmir, Gościślaw* SEMot.1), *Jaruthka* (może od *Jaroslav, Jaromir, Jaropelk, Jarogniew, Jaromił* SEMot., 1 lub od ukr. im. chrz. *Jarochtej, Jarema, Jarmolaj*), *Myssan* (< im. na *My-*, typu *Mysłibor* RNP, może też od ukr. *Mysail*), *Syczko* (< *Sieciech, Sieciesław*, por. *Siečko* MaIS 73), *Wyączek* (< *Więcęsław, Więcemir, Wiecemił* lub im. chrz. *Więceniec, Wincenty*, por. *Więcęk* Mall 342, MaIS 77), *Wyoteska* (< *Witosław, Witomysł, Siemowit* lub im. chrz. *Wit*, por. *Witoszka* Mall 344). Obok imion dwuczłonowych wystąpiły też jednotematowe formy odapelatywne pochodzenia imiesłowowego: *Kochan* (< psł. *kochati*), *Żdan, Żdaniec* (< psł. *žьdati*).

Imiona chrześcijańskie zawarte w inwentarzach Krzemieńca to przede wszystkim imiona przejęte z greki do języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. W większości zapisane zostały w postaci niekanonicznej, adaptowanej do systemujęzyka ukraińskiego ze zmianami strukturalnymi i fonetycznymi, w tym również gwarowymi,⁵ polegającymi na zastąpieniu dźwięków obcych rodzimymi. Do zmian w systemie spółgłoskowym, które znalazły odbicie w omawianym zbiorze, należą:

- przejście g w h: *Hawryło* < *Gawryił, Hrisko, Hryc, Hrynczek, Hrynec* < *Grigorij; Ihnath* < *Ignatij*

- zmiana obcego f > ch, chw, p: *Chodor, Chw(i)edor* < *Fieodor; Trochym, Trochim* < *Trofim; Ochremiec* < *Jefriem; Olchym* < *Jewfimij; Opanas* < *Afanasij; Suprun* < *Sofronij; Ostap* < *Jewstafij*, ale: *F(i)edor, Feodor, Filip, Stefan*. Za hiperpoprawną postać imienia należy uznać formę *Małafiej* < *Malachia* oraz *Swiryd* < *Spiridon*

- przejście w > ł w pozycji przed spółgłoską t: *Oltuch* < *Jewtichij*

- epenteza:

- j-: *Kupryian* obok *Kuprian* < *Kuprian*

- n- przed grupą spółgłoskową dr: *Kondrat* < *Kodrat*

- w-: *Liewon* < *Leon*

- protetyczne j-, w- przed a: *Jandrey* < *Andrzej; Wakuła* < *Akil*

- zastąpienie cerkiewnego s' przez sz': *Schilo* < *Sila* (wb)

- zmiana początkowego n > a m: *Mikita* obok *Nikita* < *Nikita, Mikola,*

Mikuła < *Nikoła*

- spowodowana wpływem polskim wymiana spółgłosek d:dz, r:rz:

Owdziej < *Owdij; Dmitrz* obok *Dmythr* (wb) < *Dimitrij; Ławrzyn* < *Lawrientij*

- uproszczenie grup spółgłoskowych:

- nt > -t: *Liewon* < *Leont; Sozon* < *Sozont*

- wf- > -f-: *Olifier* < *Jelewfierij*

- nst- > -st-: *Kosthuk* < *Konstantin* (wb)

- wst- > -st-: *Ostap* < *Jewstafij*
 - Do zmian wokalicznych należą:
 - afereza samogłosek *a*, *i*: *Lieško* < *Aleksandr* lub *Oleg*; *Panas(z)* (wb) < *Afanasij*; *Sak* < *Isaak*; *Ustyan* (wb) < łac. *Iustianus*
 - przejście nagłosowego *je*, *i* w *o*: *Olchym* < *Jewfimij*; *Olifier* < *Jelewfierij*; *Olyzar* (wb) < *Jeleazar*; *Oltuch* < *Jewtichij*; *Omielian* < *Jemilian*; *Ochrym*, *Ochremiec* < *Jefriemij*; *Ostap* < *Jewstafij* oraz *Osac(z)ko* < *Isaak*, ale: *Jermak* < *Jermołaj*; *Jewtasz* < *Jewtichij*
 - przejście początkowego *a* > *o*: *Ondroszec*, *Ondruszko* < *Andriej* lub węg. *Ondrás*; *Onton* < *Anton(ij)*; *Oleksij*, *Oleksa*, *Oleksy*, *Oliekszy* < *Aleksij*; *Onacko*, *Onasko* (wb) < *Anania*; *Owdzieiec*, *Owdziej* < *Awdij*; *Opanas* < *Afanasij*; *Oleszko* < *Aleks*, *Aleksandr*, ale: *Andrey*, *Andry*, *Anton*, *Arysth*, *Adam*
 - zmiana początkowego *je* > *ja*: *Jarmola*, *Iarmol* < *Jermołaj*; *Jaroszko*, *Iaros* < *Jerofiej* lub cerk. *Ijeronim*, bądź od im. złoż. *Jaroslawa*, *Jaromir* Mall 251
 - zmiana *o* > *e* > *y* oraz *e* > *i/y*: *Dynisz* (wb) < *Denis* < *Dionisij*; *Ławryn* < *Lawrientij*; *Olifier* < *Jelewfierij*
 - zmiana *o* > *u*: *Fedur* obok *F(i)edor* < *Fieodor*; *Kunasz* < *Konon* (*Konasz*) lub stwniem. *Conrad*, *Cunrad*; *Suprun* < *Sofronij*
 - kontrakcja samogłosek:
 - *oa* > *-a*: *Jakim* < *Ioakim*
 - *aa* > *-a*: *Awraszko* < *Awraam(ij)* (pol. *Abraham*) lub *Awram(ij)* (pol. *Abramiusz*)
 - *eo* > *-e*: *Fedur*, *F(i)edor*, *Fed* obok *Feodor* < *Fieodor*
 - *eo* > *-o*: *Siemion* < *Simieon*, *Chodor* < *Fieodor*
 - *ii* > *-i/-y*: *Chawryło* < *Gawriił*; *Daniło* < *Daniił*
 - zanik śródgłosowej samogłoski *a*: *Smoyło* (wb) < *Samuił*
 - zmiana *ea* > *y*: *Olyzar* (wb) < *Jeleazar*
 - pojawienie się śródgłosowego *w*: *Iwan* < *Ioann*
 - przejście *ai* > *aj*: *Michajło* < *Michaił*
 - upodobnienie samogłosek:
 - *e – a* > *a – a*: *Charasym* < *Gierasim*
 - *e – o* > *e – e*: *Miefiedz* < *Miefodij*, *Niester*, *Niescierz* < *Niestor*
 - przejście *i* > *u*: *Furs* < *Firs*; *Oltuch* < *Jewtichij*; *Kuryan* (wb) < *Kirian*; *Trusz* < *Trifon*
 - zastąpienie cerkiewnosłowiańskiej grupy *TraT* pełnogłosem: *Wołos* obok *Ułasz* < *Własij*
- Imiona chrześcijańskie zaadaptowane przez język polski ulegały zmianom, podobnie jak cerkiewnosłowiańskie postaci imion przyswajane do języka

ukraińskiego. W omawianym materiale znajdujemy następujące przykłady modyfikacji oddających cechy języka potocznego oraz cechy gwarowe:

- proteza *h*:- *Heliasz*
- prejotacja wraz z substytucją grupy *an*: *Jendrzej* obok *Andrzej*
- asymilacja:
 - *n* > *m*: *Kumec*, *Kumiec* (< *Kunrad* = *Konrad*, może też od ukr. *Konon* (*Konasz*), *Konistrat*, *Konrad*, por. *Kunco* < cerk. *Kodrat* Ker. 117); *L(i)emiec* obok *Lienic* (< *Lenard* = *Leonard*, *Leon* RNP); *Ziemiec* (< *Zenon* lub ukr. *Zinowij*, *Zin'ko*)
 - *l* > *w* oraz podniesienie artykulacji *e* > *i* w imieniu *Wawrzyniecz* (wb) < *Laurentius*
 - zmiana *o* w *u*: *Jakub* obok *Iacob* < *Iacobus*
 - przejście początkowego *a* > *o*: *Ondrzej*, *Ondrzeiec* obok *Andrzej*
 - harmonia wokaliczna: *Sebastian* obok *Sobestyan* < *Sebastianus*
 - kontrakcja samogłosek:
 - *eo* > *e*: *Lienic*, *Lenarth* (dodatkowo z ubezdźwięcznieniem wygłosowego *d*) < *Leonard* (wb)
 - *oa* > *a*: *Jan* < *Ioannes*

Imiona chrzestne występują w inwentarzach Krzemieńca w dwu postaciach: w formach podstawowych oraz nacechowanych emocjonalnie hipokorystykach. Większość z nich to imiona o cechach językowych ukraińskich, obok których wystąpiły formy polskie, cerkiewnosłowiańskie oraz nieliczne przykłady form niemieckich, czeskich, słowackich i węgierskich.

Imiona w formach podstawowych stanowią dużą część zebranego materiału. W grupie tej pomijam formy z pochodzenia hipokorystyczne, które utraciły swoje znaczenie deminutywne i weszły do kalendarza imion oficjalnie używanych:

Adam – 2 poświadczenia, *Ambroży*, *Andrey* – 12, *Andrzej*, *Andry*, *Jandrey*, *Jendrzej* – 2, *Ondrzej*, *Anton* – 2, *Onton*, *Arysth* (< cerk. *Aryst*), *Bochdan*, *Bogdan* – 2, *Bohdan* – 2, *Borys* – 3, *Charasym* – 5, *Charyton* – 2, *Chawryło* – 2, *Hawryło*, *Chodor*, *Chw(i)edor*, *Fedor* – 4, *Feodor*, *Fiedor* – 8, *Fedur*, *Choma* – 4, *Cimosz* – 2 < ukr. *Tymisz*, *Tymofij*, *Daniło* – 7, *Danyło* – 2, *Dawid*, *Dmitrz*, *Fabian* – 2, *Ferenc* (< węg. *Ferenc* = *Franciszek*), *Filip*, *Furs* (< ukr. *Firs*, por. *Churs/Furs* Ker. 14), *Ihnath* – 2, *Ilia* – 2 (< ukr. *Ilija*), *Iliasz*, *Illiasz* – 2 (formy utworzone pod wpływem polskim), *Heliasz* (< pol. *Eliasz*), *Iwan* – 38, *Jan* – 12, *Jakim* – 3, *Jakow* – 2, *Jakub* – 4, *Jermak* (< ukr. *Jermolaj* (*Jarmolaj*, *Jermak*), *Jerzy*, *Kal(i)enik* (< ukr. *Katenyk*), *Karp* – 2, *Kiryło*, *Kuryło* – 6 (< ukr. *Kyryło*, cerk. *Kirill*), *Kondrat* – 4, *Konon* – 5, *Kunasz* (< ukr. *Konon*, (*Konasz*), *Kuprian*, *Kupryian* (< ukr. *Kuprijan* (*Kuperjan*, *Kuprij*), *Kuzma* – 3, *Lew*, *Liew*, *Liewon* – 2, *Lurenc*, *Liorent*,

Lorens (< niem. *Laurenz*, *Lorenz* = *Laurenty*, *Wawrzyniec*), *Ławryn* – 2, *Ławrzyn* (< ukr. *Ławrin*, *Ławrentij*), *Łukasz* – 3, *Łukian* – 3, *Maciej* – 5, *Makar* – 7, *Maksim*, *Maksym* – 3, *Malafiej* (< cerk. *Malachia*), *Marcin* – 15, *Marko* – 7, *Matwi*, *Matfiej*, *Matwiy* – 2, *Michajło* – 2, *Michał*, *Mikita* – 7, *Nikita*, *Mikłasz* (z synkopą o) – 2 (< czes. *Mikoláš*), *Mikoła(y)*, *Mikula*, *Naum*, *Niekrasz*, *Niescierz*, *Niester* (< ukr. *Nestir*, *Nestor*, cerk. *Niestor*), *Nikiel* (< niem. *Nickel* < *Nicolaus* = *Mikołaj*), *Nikon*, *Olchym* – 2 (< ukr. *Juchym* (*Jefym*, *Jewtym*), por. *Olchim* Ker. 111), *Oleksij*, *Oleksa*, *Oleksy*, *Oliekszy* – 2, *Olifier* (< ukr. *Ołefir*, *Otychwer*, *Olichwer*, *Ołochwir*), *Oltuch* (< ukr. *Jewtychij* (*Jewtuch*, *Jawtuch*), *Omielian* – 5, *Opanas* – 5, *Osay* (< ukr. *Osija*), *Ostap*, *Owdziej* – 2, *Paweł* – 12, *Peter* (< niem., slc. *Peter*, węg. *Péter*), *Pioter*, *Piotr* – 11, *Pohuan* (< cerk. *Polijen* Ker. 124 lub *pól* + im. *Jan* RNP), *Prokop*, *Protas*, *Roman* – 5, *Sasyn* – 2, *Sawa* – 5, *S(z)czepan*, *Sebastian* – 2, *Sobestyan* (< *Sebastian*), *Siemion*, *Sozon* (< ukr. *Sozont*, *Sozon*, *Sezon*), *Stanisław* – 4, *Stefan* – 7, *Suprun* (< ukr. *Suprun*, *Sopron*, *Sofron*), *Swiryd* (< ukr. *Swyryd*, *Swyrydon*, *Spyrydon*), *Szymon* – 2, *Taras*, *Trochim* – 2, *Trochym*, *Ułasz*, *Wolos* (forma z pełnogłosem utworzona od im. *Włas*, *Ułas*, *Własij*), *Wakula* – 2 (< cerk. *Akila*), *Wasil* – 4, *Woyciech* – 5, *Żdan*.

Z materiału porównawczego z Belza, Sokala i Stojanowa pochodzą następujące przykłady imion w formach podstawowych:

Anton – 3, *Andreas* – 3, *Andrey* – 4, *Anton* – 2, *Artim* (< ukr. *Artem*, *Artemij*, *Artemon*), *Awdei* (< cerk. *Awdij*), *Balczer* (< niem. *Balzer*, *Balt(h)assar*, *Balthasar* = *Baltazar*), *Boris* – 3, *Choma* – 2, *Chwedor* – 3, *Daniło* – 4, *Dmit(h)r* – 4, *Dmythr*, *Dynisz*, *Haraszim* – 3, *Harassim*, *Hawriło* – 3, *Ilias* – 3, *Ilyasz*, *Iwan* – 10, *Ian*, *Jan*, *Jacob* – 3, *Iaros* (< ukr. *Jarosz* (*Jarochtej*, *Jerofij*, *Jerofej*) lub *Jeronim*, bądź im. złoż. *Jarostław*, *Jaromir* Mal I 251, MalS 69), *Karp* – 2, *Kochan*, *Kondrat* – 2, *Kurilo*, *Kuryło*, *Kuryan* (< cerk. *Kirian* Ker. 116), *Kiril*, *Kuzma* – 3, *Lenarth* – 2 (< *Leonard*), *Lukas*, *Makar* – 2, *Marek*, *Marthin*, *Matthias* (forma łac.), *Mathwey*, *Mathweyi* – 3, *Maxim*, *Mykłasz*, *Mikolai*, *Musiej*, *Muszyey* – 2 (< ukr. *Musij*, *Mojsej*), *Mykita* – 2, *Oleksyey*, *Olexa*, *Olyzar*, *Omelyan*, *Panas* – 3, *Panasz*, *Parchon* – 2, *Paweł* – 3, *Philip*, *Piotr* – 6, *Schilo* – 2 (< cerk. *Sila*), *Szczesni* (< *Szczesny*, *Szczesny*), *Sebastian*, *Serhei* – 3, *Smoyło* (< ukr. *Samuil*), *Stanisław* – 2, *Stepan* – 2, *Supron*, *Taras*, *Tarasz* – 2, *Tharasz*, *Thomas*, *Trochym*, *Tymosz*, *Ustyan* (< łac. *Iustianus*), *Valenti*, *Wakula*, *Waszil*, *Wawrziniech*, *Woyczech*.

Drugą grupę imion tworzą formy derywowane utworzone przy użyciu formantów prostych i komponowanych II i III stopnia. Ten typ imion reprezentowany jest w omawianym materiale najliczniej. Zawarte w nim hipokorystyka powstawały nie tylko w wyniku sufiksacji, lecz także droga

derywacji alternacyjnej oraz paradygmatycznej.

Powstawanie pochodnych form sufiksalnych oparte jest na derywacji od imion chrześcijańskich oraz słowiańskich z użyciem formantów typowych dla słowotwórstwa ukraińskiego, w mniejszym stopniu polskiego. W omawianym materiale hipokorystyka powstawała przy udziale sufiksów dodawanych zarówno do form pełnych, jak i skróconych, które mogły też nakładać się na derywaty sufiksalne, tworząc rozbudowane warianty strukturalne imion. W XVI wieku do tworzenia form imion męskich używano na Ukrainie około 50 sufiksów, spośród których najbardziej produktywnym był przyrostek *-ko*.⁶ W zabytkach języka staroruskiego oraz staroukraińskiego XIV-XV wieku tworzył on najwięcej wariantów imion chrześcijańskich.⁷ Obserwacje te potwierdza imiennictwo mieszczan krzemienieckich oraz materiał porównawczy. Formy słowotwórczo pochodne powstawały tu przy użyciu 38 sufiksów (w Bełzie, Sokalu i Stojanowie – 31 i są to w ogromnej większości te same sufiksy), z których najczęstszym był przyrostek *-ko* dodawany przede wszystkim do skróconych podstaw imion. Przyrostek ten, nakładając się na formy derywowane, tworzył ciągi sufiksalne mniej lub bardziej rozbudowane, np. *Chacko, Chryceyko, Fesko, Matysko, Mis(z)ko, Onacko, Paszko, Sienieczko, Sienko, Stas(z)ko*. Spotykamy tu również przykłady imion z *-ek*, polskim odpowiednikiem sufiksu *-ko*.

W dwóch przypadkach są to formy pochodzące od imion ukraińskich: *Dmitrek, Hrynczek*, w trzech – deminutiwa polskie: *Janek, Matysek, Tomek* (w materiale porównawczym: *Irzek, Symek, Tomek, Wyączek*). Formy pochodne z podstawowym *-k-* w części sufiksальной reprezentowane są w badanym materiale najliczniej. Na drugim miejscu znalazły się derywaty z sufiksem *-ec*, który zarówno w Krzemieńcu, jak i w województwie bełskim tworzył formy pochodne przede wszystkim od imion pełnych. Nieco mniej przykładów pochodzi od tematów skróconych oraz postaci sufiksalnych tematów skróconych, np. *Chyliec, Liemiec, Bartoszec, Tomilic*. Imiona na *-ec* należały do bardzo popularnych na Ukrainie w XVI wieku, podobnie jak w języku staroruskim, jednak w zabytkach językowych z XIV-XV wieku spotykane były już rzadziej.⁸ Obydwa najbardziej produktywne w omawianym materiale sufiksy wystąpiły również w funkcji patronimicznej, o czym świadczą zapisy z formami na *-ko, -ec* w drugiej pozycji zestawienia: *Jan Gresko, Fiedor Janko, Chrynczuk Kaleszko, Borys Kumec, Sawa Niestorzec*.

Warto zwrócić uwagę na jeszcze rzadkie w antroponimii XVI wieku imiona z przyrostkiem *-uk//uk*, który w omawianym zbiorze łączył się zarówno z podstawami pełnymi, jak też nakładał się na derywaty sufiksalne:

Chrynczuk – 4, *Pawliuk*, *Staszuk*. W materiale z województwa bełskiego były to: *Kosthuk*, *Paczuk*, *Pawlyuk*, *Sewruk*. W inwentarzu z 1548 roku sufiks –'uk wystąpił w funkcji patronimicznej: *Ilia Pinczuk*. W antroponimii ukraińskiej XVI wieku formy odojcowskie z tym przyrostkiem były jeszcze rzadko spotykane, bardzo popularne były natomiast na Ukrainie zachodniej w wieku XVIII. Dziś tworzą tu najczęściej nazwisk typu rzeczownikowego: w obwodzie wołyńskim, rówieńskim i żytomierskim stanowią od 30-40% wszystkich nazwisk mieszkańców, zajmując tym samym pierwsze miejsce.⁹

Formanty proste –c, –cz, –n//–ń, –s, –sz, –ch łączyły się tylko z jednosylabowymi podstawami skróconymi zakończonymi na samogłoskę, np. *Hryc*, *Kucz*, *Chryń*, *Stas*, *Chwes*, *Zich*. Pozostałe formanty najczęściej dodawane były do podstaw skróconych, niejednokrotnie też występowały w II, a nawet III pozycji ciągu sufiksalnego, tworząc złożone słowotwórczo formy imienne, np. *Daczina*, *Fiedzimina*, *Hriczinko*, *Hriczma*, *Hryncza*, *Hrynczek*, *Małyszka*, *Tomilic*. Większość występujących form sufiksalnych tworzona była na drodze derywacji sufiksально-alternacyjnej od podstaw skróconych o część końcową imienia – rzadziej – o jego część środkową lub początkową: np. *Hanyecz*, *Mitko*, *Onasko*, *Saniecz*.

1. Derywaty sufiksalne

1.1. z podstawowym –k- w części sufiksальной

–ko//–'ko:

od podstaw pełnych: *Ignatko* – 2 (< ukr. *Ihnat*, *Ihnatij* lub *Ignat* < *Ignacy*), *Iwanko* (< ukr. *Iwan*), *Janko* – 2 (< *Jan*), *Jarozsko* (< ukr. *Jarosz* (*Jarochtej*, *Jerofij*, *Jerofej*) lub *Jeronim*, bądź im. złoż. *Jarostaw*, *Jaromir* Mal I 251, MalS 69), *Mateyko* (< ukr. *Matej*, *Matij* = *Matwij* lub *Maciej*, *Mateusz*), *Ostapko* – 6 (< ukr. *Ostap*)

od podstaw skróconych: *Bartko* (< *Bartłomiej*), *Błażko* (< *Błażej*), *Charko* – 4 (< ukr. *Charytin*, *Charyton*), *Chwedko* (< ukr. *Chwedir*, *Fedir*), *Cisko*, *Ciszko* – 5, *Cieszko* (< ukr. *Tychin*, *Tychon*, por. też *Cieszko* < im. złoż. typu *Cieszbybor*, *Cieszymir* lub ap. *cieszyć* RNP), *Daszko* (< ukr. *Dasij* lub derywat drugiego stopnia od *Danyło*, *Dawid*, *Daniel* RNP), *Demko* – 2, *Dzimko* (< ukr. *Demjan*, *Dementij*), *Fiedko*, *Fiedzko* – 2 (< ukr. *Fedir*), *Jacko* – 5 (< ukr. *Jakiw* lub *Jakub*, *Jaczemir*, *Jacek* (*Jacenty*, *Hiacynt*), *Jurko* – 10 (< ukr. *Jurij* lub *Jerzy*), *Jusko* – 6, *Juszko* (< ukr. *Jos'ko* < *Josyp*, *Osyp* (*Josyf*) lub *Józef*), *Klimko* – 2 (< ukr. *Kłym*, *Kłyment*, *Kłymentij* lub *Klemens*), *Łuczko* – 2 (< ukr. *Łuc'ko* < *Łuka*, *Łuk'jan*, *Łukij*, *Łukan* lub *Łukasz*, stp. *Łuczan* = *Lucjan* RNP), *Micko* (< *Mikołaj*), *Misko* – 11, *Miszko* – 2 (< ukr. *Mychajło* lub im. na *Mi-*, typu *Mikołaj*, *Michał*, *Miłostaw*, *Miłosztryj*, *Miłosław* MalS 24), *Moszko* (< ukr. *Mosij* (*Musij*, *Mojsej*) lub *Mojstław*, *Mojżesz* RNP), *Onisko*, *Onysko* – 3 (< ukr. *Onysij*, *Onysym*),

Osacko, Osaczko (< może od ukr. *Isak (Sakij)* lub *Salomon* RNP), *Panko* – 2 (< ukr. *Pan'ko, Pantelejmon, Pantelemon, Pantelij*), *Procko* (< ukr. *Prokip, Prokopij* lub *Prokop, Prochor* RNP), *Radzko* (< ukr. *Rodion (Radywon)* lub *Nierad, Radosław, Radomir* Ker. 71, RNP), *Szaszko* (< ukr. *Sasonij* Ker. 125, *Oleksandr* lub im. na *Sa-*, np. *Sambor, Salomon, Aleksander* RNP), *Stanko* (< *Stanisław, Stanimir* RNP), *Szymko* (< *Szymon*), *Wasko* – 19 (< ukr. *Wasył*), *Woytko* (< *Wojciech*), *Zinko* (< ukr. *Zinowij*)

-*c-ko*: *Chacko* – 4 (< ukr. *Hawryło* Mall 231 lub orm. ap. *chacz* ‘krzyż’, *hak, haczyć* RNP), *Chrycko* – 12, *Hrycko* – 2 (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*), *Macko* – 9 (< ukr. *Matwij (Matij, Matiasz)* lub derywat jednostopniowy od im. *Maciej* RNP), *Onacko* – 4 (< ukr. *Ananij, Anan*, cerk. *Anania*), *Stecko* – 2 (< ukr. *Stepan, Stefan*)

-*n'ecz-ko*: *Sienieczko* – 2 (< ukr. *Semen-* z usuniętą częścią środkową imienia podstawowego lub od im. *Arsen, Ksenofont* – z usuniętą odpowiednio częścią początkową lub początkową i końcową)

-*c-ej-ko*: *Chryceyko* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

-*n-ko*: *Chryńko* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*), *Senko* – 14, *Sienko* 8 (< ukr. *Semen* lub *Siemion*, bądź ukr. *Arsen, Arsenij, Ksenofont*)

-*s(z)-ko* // -*ś-ko*: *Awraszko* (< ukr. *Awram, Abram*), *Ciereszko* (< ukr. *Terentij, Teren'*), *Fesko* – 2 (< ukr. *Fedir*), *Iwaszko* – 6 (< ukr. *Iwan*), *Lieško* (< ukr. *Oleksandr, Ołeh* lub im. złoż. z członem **łści, -leli, -le*, por. *Leszko* MałS24), *Masko* – 2 (< od im. z początkowym *Ma-*, typu *Maciej, Marcin, Matias, Małomir, Manomir* por. *Maszko* MałS 24), *Mitko* (< *Dmytro, Dymytrian* lub *Dymitr* RNP, tu suf. *-ko* nałożył się na derywat alternacyjny), *Onasko* (< ukr. *Ananij, Anan*, cerk. *Anania*), *Oleszko* – 3, *Olieszko* (< ukr. *Ołeksij, Ołeksa* lub im. na *Ol-*, typu stp. *Oleksey, Oleksander* RNP), *Onoszko* – 2 (< ukr. *Onoprij, Onuprij, Onufrij* lub od im. na *On-*, typu *Onufry, Onania, Ondrzej =Andrzej*), *Paszko* – 11 (< ukr. *Pawło* lub im. na *Pa-*, typu *Paweł, Pakosław* RNP), *Stasko* – 4, *Staszko* (< ukr. *Ostap, Jewstachij, Jewstafij (Stachij, Stach)*, *Stasij (Stas')*, *Stanisław*

-*us(z)-ko*: *Andrusko, Andruszko* 2, *Jandruszko, Ondruszko* (< ukr. *Andrij* lub *Andrzej, Jędrzej*)

-*ys-ko*: *Matysko* (< *Maciej, Mateusz*)

-*asz-ko*: *Jerwaszko* (z przestawką spółgłosek) – (od form hipokorystycznych *Jewras', Jewrach* < ukr. *Jurij*, por. też n. os. *Jerwin* < *Erwin* RNP)

-*ek*: *Dmitrek* (< ukr. *Dmytro, Dymytrian*), *Janek* (< *Jan*), *Tomek* (< *Tomasz, Tomisław*)

-*ys-ek*: *Matysek* (< *Maciej, Mateusz*)

-n-cz-ek: *Hrynczek* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)
 -ik/-yk: *Pawlik* (< ukr. *Pawło lub Paweł*), *Pietryk* (< ukr. *Petro* lub stp. *Pietr, Pieter* RNP)
 -(c)-yk: *Lecyk- 2* (< ukr. *Hlib*, por. *Lec(ko)* MaII 226, *Lucyk- 2* (< ukr. *Łukjan, Łuka (Łukasz), Łukij, Łukilian (Łukan)* lub *Lucjan, Łucjan, Procyk* (< ukr. *Prokip, Prokopij* lub *Prokop, Prochor*)
 -'el-ik: *Janielik* (< *Jan*)
 -ch-n-ik: *Machnik – 2* (< im. typu *Mateusz, Maciej, Marcin, Marek* oraz im. złoż. z członami *mało-, mano-*, MaII 273-274)
 -ka//-'ka: *Łuczka – 5* (< ukr. *Łuka (Łukasz), Łukij, Łukjan, Łukilian (Łukan)* lub *Łukasz*, stp. *Łuczana =Lucjan* RNP), *Sawka – 2* (< ukr. *Sawa*)
 -ysz-ka: *Matyszka* (< *Małomir* lub ap. *mały* RNP), *Matyszka- 2* (< *Maciej, Mateusz*)
 -'uk: *Pawliuk* (< ukr. *Pawło, Paweł*)
 -n-cz-uk: *Chrynczuk – 4* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)
 -sz-uk: *Staszuk* (< ukr. *Ostap, Jewstachij, Jewstafij (Stachij, Stach), Stasij (Stas')* lub *Stanisław*)

Materiał porównawczy:

-ko:
 od podstaw pełnych: *Andreyko, Iwanko – 2, Janko, Lewko – 5* (< ukr. *Lew*), *Medejko* (< ukr. *(A)madej, (A)madij*), *Stepanko, Wassilko*
 od podstaw skróconych: *Brathko, Charko – 2, Chwedko – 4, Demko, Gosthko, Iaczko – 2, Jaczko – 3, Iosko – 7, Kłymko, Miczko, Misko, Mysko – 2, Onisko – 5, Panko, Syeczko* (< *Sieciech, Siecieszlaw* MaIS 73)
 -(c)(z)-ko: *Chaczko, Haczko – 2, Hiczko* (< ukr. *Charyton, Charytin*), *Hriczko* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*), *Maczko – 3, Stecko – 2, Steczko – 5*
 -n-ko: *Sienko – 2* (< ukr. *Semen, Ksenofont*)
 -in-ko: *Waszilinko*
 -cz-in-ko: *Hriczinko*
 -s-ko: *Hrisko, Iwasko – 5, Myelesko* (< ukr. *Meletij*), *Olesko – 3, Onasko, Pasko – 4, Stasko, Teresko – 2* (< ukr. *Terentij, Teren'*), *Tysko* (< ukr. *Tyszko < Tychin, Tychon*), *Wasko*
 -us-ko: *Andrusko – 4*
 -ys-ko: *Matysko*
 -ik: *Dmitrik, Iwanik, Proczik* (< ukr. *Prokip*)
 -ek: *Irzek* (< *Jerzy*), *Syemek* (< *Szymon*), *Tomek, Wyączek* (< *Wacław, Więclaw*)
 -ut-ka: *Iaruthka* (może od ukr. *Jarochtej, Jarema, Jarmołaj, Jaromyr, Jaropółk, Jarosław* lub *Jarogniew*, por. *Jarota* RNP)

-ka: *Kuziemka* (< ukr. *Kuz'ma*), *Luczka* – 2, *Sawka* – 3, *Wyoteska* (< *Witosław, Witomysł*)

-uk//-'uk: *Kosthuk* (< ukr. *Kost', Kostiantyn*), *Pawlyuk* (< ukr. *Pawło* lub *Paweł*), *Sewruk* (< ukr. *Sewer, Sewir* lub pol. *Sewer*)

-cz-uk: *Paczuk* – 2 (< ukr. *Pawło*, pol. *Paweł*, może też od *Ipat*, *Ipatij*, por. *Paczko* Mall 304)

1.2. Derywaty z podstawowym -c-, -cz- w części sufiksальной

-ec':

od tematów pełnych: *Bogdaniec, Iliaszec, Iwanec, Iwaniec* – 3, *Jakowiec* – 2, *Karpiec, Maciejec, Maksimiec, Marciniec, Mikołajec* – 3, *Niesterec, Ochremiec* (< ukr. *Ochrim, Jefrem*), *Ondrzejec, Owdzieiec, Parchomic* (< *Parchim, Parchom, Parfen(ij)*), *Pawelec, Prokopiec, Romaniec, Stefaniec, Żdaniec*

od tematów skróconych: *Chyliec* (może w związku z ukr. *Chylko, Chwyłon, Chwyłymon*), *Chwiedec, Fiedec* – 2, *Fiedziec* (< ukr. *Chwedir, Fedir*), *Kumec, Kumiec* (< *Kunrad =Konrad*, może też od ukr. *Konon (Konasz)*, *Konistrat, Konrad*, por. *Kunco* < cerk. *Kodrat* Ker. 117), *L(i)emiec, Lienic* (< *Lenard = Leonard, Leon* RNP), *Ziemiec* – 4 (< *Zenon* lub ukr. *Zinowij, Zin'ko*).

W pozostałych formach sufiks –ec(z) nawarstwiały się na różne sufiksy występujące w pierwszej pozycji ciągu sufiksального:

-osz-ec': *Bartoszec* (< *Bartłomiej*), *Ondroszec* (< ukr. *Andrij* lub węg. *András*)

-s'-ecz: *Misięcz* (< ukr. *Mychajło* lub im. na *Mi-*, typu *Mikołaj, Michał, Miłosław* RNP)

-ń-ec': *Hryniec* – 2 (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

-il-ic': *Tomilic* (< *Tomasz, Tomisław*)

-c(z):

Chryc – 2, *Hryc* – 2, *Hricz* – 2 (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

Materiał porównawczy:

-ecz:

od tematów pełnych: *Andreyczec* – 2, *Borisziecz, Daniliecz, Dobrziniecz* (ps. *dobrina* 'dobry człowiek', por. *Dobrzyna* SEMot., 1, *Iacubiecz, Iowiecz* (< ukr. *Jow, Iow*), *Iwaniecz* – 4, *Iwanięcz, Kanoniecz* (< ukr. *Konon*), *Martiniecz, Musieiecz* (< ukr. *Musij, Mojsej*), *Naumiecz, Ostapiecz, Stepaniecz, Sydorecz*

od tematów skróconych: *Chwedecz* – 4 (< ukr. *Chwedir*), *Hanyecz* (< *Han*: *Jan*, łac. *Joannes, Johannes* Mall 243-247), *Iarmolyecz* (< ukr.

Jarmolaj (Jermolaj)), *Saniecz* (tutaj sufiks *-ec* został dodany do części medialnej imienia) – 2 (< ukr. *Oleksandr*)

-ń-ecz: *Hriniecz* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*), *Moniecz* (< *Mojsej, Musij*, por. *Mońko* Mall 293 lub < pol. gw. *monia, munia*, człowiek leniwy’, por. *Monic(z)* RNP), *Proniecz* (< ukr. *Prokip, Prokopij*)

-s'-ecz: *Misięcz, Misiecz*

cz: *Hacz* (< ukr. *Hawryło*), *Kucz* (< *Konrad* Mall 263 lub stp. *kuczeć* ‘siedzieć w kucki’, *kucza* ‘chata, szałas, buda’ RNP), *Micz* – 5, *Mycz* – 2 (< cerk. *Dimitrij* BA III 58 lub *Mikołaj* RNP), *Sacz* (< ukr. *Isak (Sak, Sakij)*) lub im. na *Sa-*, typu *Salomon, Samuel*, też *Aleksander* Mall 320), *Stecz* – 2 (< ukr. *Stepan (Stefan)* lub pol. *Stefan*)

-cz-ma: *Hriczma* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

1.3. Derywaty z podstawowym *-n-* w części sufiksальной

-n//ń: *Chryn* – 3, *Chryń* – 4, *Hryn* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

-ch-no: *Juchno* – 3 (< ukr. *Heorhij, Jurij* Ker. 107, RNP), *Michno* – 5, *Mychno* (< ukr. *Mychajło* lub wschł. *Mityfor, Mikołaj* Mal I 287,293, por. też *Michno* < *Milobor, Milobrat, Milogost, Miłosław* SEMot., 1)

-na: *Charyna* – 2 (< ukr. *Charytin, Charyton*)

-ina/-yna: *Daszyna* (< cerk. *Dasij*, por. *Daszyna, Dasko* Ker. 109 lub *Dalebora, Daniel, Dawid*, por. *Dasz, Daszko* RNP), *Fiedzina* (< ukr. *Fedir*)

-im-ina: *Fedzimina* (< ukr. *Fedir*)

-n-cza: *Hryncza* (< ukr. *Hryhir, Hryhorij*)

Material porównawczy:

-ina|-yna: *Chwedina* (< ukr. *Chwedir, Fedir*), *Massina* (por. *Mas, Masina* < im. wschł. *Masiej, Mosiej* (=Mojżesz) RNP, BA I 124 lub *Masz* < im. na *Ma-*, typu *Maciej, Marcin, Małomir* RNP), *Olexyna* (< ukr. *Oleksa, Ołeksij*) *-cz-ina*: *Daczina* (< cerk. *Dasij*, por. *Dacyk* Ker. 109 lub im. na *Da-* typu *Dalemir, Daniel* RNP)

-no: *Michno*

-an: *Gelian* (< niem. n. os. *Gehl, Geill* RNP), *Myssan* (< im. na *My-*, typu *Myślabor* RNP, może też od ukr. *Mysaił*)

1.4. Derywaty z podstawowym *-s-*, *-sz-* w części sufiksальной

-s: *Stas* – 4, *Gres* (< *Grzegorz*)

-ys: *Matys* – 5

-asz: *Jewtasz* (< ukr. *Jewtychij (Jewtuch), Jewtym, Piotrasz* (< *Piotr*)

-osz: *Bartosz* (< *Bartłomiej*)

Materiał porównawczy:

-sz: *Artisz* (< ukr. *Artem, Artemij, Artemon*), *Chwesz* (< ukr. *Chwedir*), *Grzesz* (< *Grzegorz*), *Thysz* (< ukr. *Tychin, Tychon*)

-os(z): *Bartos – 2, Bartosz*

-usz: *Iacusz* (<*Hiacynt, Jaczemir* lub derywat dwustopniowy od im. *Jakub, Jakiw*)

-as: *Piotras* (< *Piotr*)

-us(z): *Thrusz, Thrus* (< ukr. *Trochym*)

1.5. Inne derywaty:

-ilo: *Tomilo- 2* (< *Tomasz, Tomisław*)

W materiale z województwa białego były to przykłady z formantem *-ch*: *Zich* (< *Zygmunt RNP*), *-cz-ura*: *Koczura* (< może od *Kucz* < *Konrad*) oraz *-ch-ta*: *Machta* < od im. typu *Marcin, Maciej, Marek* lub im. złoż. z członami *mało-, mano-* MaLS 24, bądź też derywat paradygmatyczny im. ukr. *Machtej (Matwij), Machtod (Metodij)*.

Derywaty alternacyjne

Są to formacje powstałe przez usunięcie części tematu imienia podstawowego. W inwentarzach Krzemieńca mamy zaledwie kilka przykładów takich derywatów:

-ze zredukowaną częścią początkową imienia podstawowego: *Remiia* (< ukr. *Jeremija (Jarema, Weremij), Sidor* (< *Isidor*) oraz *Sak* (< ukr. *Isak*, możliwe też pochodzenie od imienia *Sakij* i wówczas będzie to forma z odcięcą częścią końcową)

-z usuniętym fragmentem finalnym: *Fed'* (< *Fedir*), *Iarmol – 3* (< ukr. *Jarmolaj, Jermolaj*), *Yosz* (< ukr. *Josyp (Josyf)* lub *Józef*), *Miefiedz – 2* (< cerk. *Miefodij*), *Rad* (< ukr. *Radywon (Rodion)*), *Sasz* (< ukr. *Sasonij*, bądź forma sufiksalna od im. na *Sa-*, typu *Sambor, Salomon* lub od *Aleksander*, ukr. *Oleksandr RNP*)

-ze zredukowaną częścią środkową imienia: *Sen* (< ukr. *Semen*, pol. *Siemion*, bądź *Arsen, Ksenofont* i wówczas będzie to odpowiednio: forma z odcięcą częścią początkową imienia lub forma z zachowanym fragmentem medialnym imienia podstawowego)

Do derywatów alternacyjnych należą też przytoczone już imiona podstawowe powstałe przez odcięcie typowego dla form kanonicznych końcowego *-ij*, np. *Dmitrz, Opanas, Oltuch, Suprun*. Formy tego typu występowały już w zabytkach staroruskich.

We wszystkich zapisanych przykładach charakterystyka fleksyjna

powstałych form skróconych jest taka sama jak paradygmat imion podstawowych.

3. Derywaty paradygmatyczne

Imiona chrześcijańskie, zawarte w inwentarzach Krzemieńca, to przede wszystkim formy przejęte z greki do języka staro-cerkiewno-słowiańskiego. W większości zapisane zostały w postaci niekanonicznej, adaptowanej do systemu języka ukraińskiego nie tylko ze zmianami fonetycznymi, lecz również strukturalnymi. Wiele z nich przeszło do języka ukraińskiego z modyfikacją paradygmatu imienia motywującego, otrzymując końcówkę *-o*, np. *Danyło, Daniło* < *Daniil, Hawryło* < *Gawriil, Kuryło, Kuryło* < *Kirill, Marko* < *Mark, Mychajło* < *Michail, Smoyło* (wb) < *Samuil* lub końcówkę *-a*, np. *Jarmola* < *Jermolaj, Oteksa* < *Aleksij*. Zebrany materiał pokazuje, że końcowe *-o* w ukraińskich formach imion podstawowych pojawiło się na miejscu staro-cerkiewno-słowiańskiego sufiksu *-il* oraz w formach zakończonych grupą spółgłoskową, zaś końcowe *-a* pozostało po odcięciu wygłosowego *-i*, bądź zostało dodane do imienia podstawowego zakończonego na spółgłoskę. Niektóre imiona, np. *Ilija, Kuzma, Mikola, Mikula, Sawa, Wakula* przeszły do języka ukraińskiego z dawną cerkiewnosłowiańską końcówką *-a*. Imiona podstawowe na *-o* występowały już w tekstach staroruskich, imiona zakończone na *-a* – w zabytkach języka staroukraińskiego XIV i XV wieku.

Formy *Matafiej* < *Matachia, Osay* < *Osija* (może też od im. *Isaija*), *Schilo* < *Sila* również są przykładami form o zmienionym paradygmacie. Dwie pierwsze powstały przez zamianę końcowego *-ija* sufiksami *-ej* oraz *-aj*, trzecia zaś przez zastąpienie końcowego *-a* przez *-o*.

Wiele imion kanonicznych występujących w omawianym materiale przeszło do języka ukraińskiego bez końcowego sufiksu *-ij*: np. *Afanasij* > *Opanas, Anton(ij)* > *Anton, Onton, Dimitrij* > *Dmitrz, Ignatij* > *Ihnath, Jelewfierij* > *Olifier, Jewstafij* > *Ostap, Jewtichij* > *Oltuch, Ławrientij* > *Ławr(z)yn, Prokopij* > *Prokop, Sasonij* > *Sasyn, Sofronij* > *Suprun, Wasilij* > *Wasil*. Obok tych form wystąpiły przykłady z niefonetycznym *-ej*: *Awdei, Owdziej* < *Awdij*, użytym na wzór imion typu *Dorofiej, Warfołomiej*. Niektóre formy zostały zapisane w pełnej postaci kanonicznej: *Matwi(y), Oleksij, Oleksy, Oliekszy*.¹⁰ Są to jednak nieliczne przykłady.

Formy powstałe drogą zmiany paradygmatu imienia motywującego zostały zaliczone do grupy imion podstawowych.

Na podstawie zebranego materiału możemy mówić o popularności imion (ich form podstawowych i wariantów słowotwórczych) w nazewnictwie mieszczan Krzemieńca w XVI wieku. W grupie 11

najczęściej występujących imion znalazły się: **Iwan** – 38 poświadczeń, *Jan* – 12 oraz derywaty: *Iwanko*, *Janko* – 2, *Iwaszko*– 6, *Janek*, *Janielik*, *Iwanec*, *Iwaniec* – 3 (łącznie 65 poświadczeń); **Chrycko** –12, *Hrycko* – 2, *Chryc* – 2, *Hryc* – 2, *Hricz* – 2 oraz *Chryceyko*, *Chrynko*, *Hrynczek*, *Chrynczuk* – 4, *Hryniec* – 2, *Chryn* – 3, *Chryń* – 4, *Hryn*, *Hryncza* (łącznie 37); **Chodor**, *Chwedor*, *Chwiedor*, *Fedor* – 4, *Feodor*, *Fiedor* –8, *Fedur* oraz *Chwedko*, *Fiedko*, *Fiedzko* – 2, *Fesko*, *Chwiedec*, *Fiedec* – 2, *Fiedziec*, *Fiedzina*, *Fiedzimina*, *Fed* (łącznie 29); **Siemion**, *Szymon* – 2 oraz *Sen*, *Sienieczko* – 2, *Senko* – 14, *Sienko* 8 (formy te mogą pochodzić również od im. *Arsen*, *Arsenij*, *Ksenofont*), *Szymko* (łącznie 29); **Paweł** – 12, *Paszko* – 11 (możliwy też derywat od im. *Pakosław*), *Pawlik*, *Pawliuk*, *Pawelec* – łącznie 26); **Andrey** –12, *Andrzej*, *Andry*, *Jandrey*, *Jendrzey* – 2, *Ondrzej* oraz formy *Andrusko*, *Andruszko* – 2, *Jandruszko*, *Ondruszko*, *Ondrzejec* (łącznie 24); **Wasil** – 4, *Wasko* – 19 (łącznie – 23); **Michajło** – 2, *Michał* oraz *Misko* –11, *Miszko* – 2 (możliwe też pochodzenie od im. *Mikołaj*, *Miłostaw*), *Misięcz*, *Michno* – 5, *Mychno* (też od ukr. im. *Mychej* lub im. *Miłostaw*, *Mirostaw*, *Mikołaj* – łącznie 23); **Matwi**, *Matfiej*, *Matwiy* – 2, *Mateyko*, *Macko* – 9, *Matysko*, *Matysek* (dla form tych możliwy też derywat od im. *Maciej*- łącznie 17); **Marcin** – 15, *Marcinieć* (łącznie 16); **Peter**, *Pioter*, *Piotr* – 11 oraz formy *Pietryk*, *Piotras* (łącznie 15). Imiona te tworzyły też największą grupę derywowanych, wśród których najliczniej wystąpiły formy pochodne od imion *Hryc*, *Iwan* i *Fedir*. Ciekawe, że imię *Serhij* – wg R. Kersty – popularne w XVI w. na Wołyniu, w badanym materiale nie wystąpiło ani razu, zaś częste na tych ziemiach formy imion tworzone od podstaw skróconych przy pomocy sufiksu –c w inwentarzach Krzemieńca pojawiły się tylko w odniesieniu do imienia *Hryhir*, *Hryhorij*: (C)*hryc* – 4. W materiale porównawczym poświadczeń takich form jest już nieco więcej, np. *Hacz*, *Kucz*, *Micz*, *Sacz*, *Stecz*. Zebrany materiał potwierdza natomiast ogromną popularność imienia *Iwan*, które było najczęściej nadawanym na chrzcie imieniem na całej Ukrainie, również w poszczególnych wsiach czy starostwach. To samo zjawisko zostało zaobserwowane także w zabytkach staroruskich oraz zabytkach XIV-XV w.¹¹

Ponadto dość popularnymi, w odróżnieniu od materiału pochodzącego z pozostałych ziem ukraińskich, były w Krzemieńcu imiona *Matwiy* oraz *Marcin*, które znalazły się odpowiednio na 9 i 10 miejscu. Imię *Oleksij* (*Oleksa*, *Oleksy*, *Oliekszy*, *Ol(i)eszko*), znajdujące się na liście najbardziej znanych na Ukrainie imion, w badanym materiale wystąpiło tylko 9 razy. Dla porównania, w opisie majątku Czornohora na Wołyniu – jak wykazała Kersta – w grupie imion cieszących się największą popularnością znalazły

się formy: *Федець, Васко, Сенько, Яцко*,¹² z których trzy pierwsze należały do najpopularniejszych również w imiennictwie Krzemieńca. Najmniej natomiast poświadczeń miały w omawianych inwentarzach imiona: *Ambroży, Artisz, Arysth, Awraszko, Bratko, Błażko Furs, Jerwaszko, Jewtasz, Małyżka, Niekrasz, Olifier, Oltuch, Osay, Ostap, Pohuian, Protas, Radzko, Remiia, Sozon, Suprun, Swiryd, Taras, Zinko*.

W województwie belskim listę najbardziej popularnych imion tworzyły: **Iwan** – 10, *Ian, Jan, Iwanik, Iwanko- 2, Iwasko* – 5, *Janko, Iwaniecz* – 4, *Iwanięcz, Hanyecz* (łącznie 27 zapisów); **Andreas** – 3, *Andrey* – 4, *Andreyecz* – 2, *Andrusko* – 4, *Andreyko* (łącznie 14); **Chwedor** – 3, *Chwedko* – 4, *Chwedecz* – 4, *Chwedina, Chwes* (łącznie 13); **Stepan** – 2, *Stecko* – 2, *Steczko* – 5, *Stepaniecz, Stepanko, Stecz* – 2 (łącznie 13) **Waszil**, *Wasko* – 7, *Waszilinko, Wassilko* (łącznie 10); **Myklas**, *Mikolai, Miczko, Micz* – 5, *Mycz* – 2 (łącznie 10) **Matthias**, *Mathwey, Mathweyi* – 3, *Maczko* – 3, *Matysko* (łącznie 8); **Paweł** – 3, *Pasko* – 4, *Pawlyuk* (łącznie 8); **Piotr** – 6, *Piotras* (łącznie 7); **Dmithr** – 2, *Dmitr* – 2, *Dmythr, Dmitrik* (łącznie 6); **Misko**, *Mysko* – 2, *Misięcz, Misiecz, Michno* (łącznie 6). Większość z nich znalazła się w grupie najczęściej używanych imion również w Krzemieńcu. Różnice dotyczą nieco innej częstotliwości występowania tych samych imion w obu porównywanych źródłach. Najmniej popularnymi imionami mającymi najmniejszą liczbę poświadczeń były tu: *Awdei, Balcer, Barthko, Dobrziniec, Gosthko, Iowiecz, Irzek, Jaruthka, Kochan, Koczura, Kosthuk, Kucz, Moniecz, Mylesko, Myssan, Szczesni, Sewruk, Sacz, Smoyło, Troyan, Ustyan, Valenti, Wakula, Wawrziniec, Woyczzech, Wyączek, Wyoteska, Zich* i in.

Zasadniczą część zebranego materiału stanowią imiona w adaptacjach fonetycznych i morfologicznych ukraińskich, które wystąpiły zarówno w formach podstawowych, jak i derywowanych. Zwraca uwagę duży udział derywatów o I i II- stopniowej sufiksacji z formantami *-ko* oraz *-ec* (ten ostatni tworzył ogromną większość imion mieszczan zapisanych w inwentarzu z 1545 r.) W związku z tak dużym występowaniem imion na *-ko* oraz *-ec* należałoby je uznać za formy podstawowe, które w ogólnym odczuciu prawdopodobnie nie były już odbierane jako formy zdrabniająco-pieszczołliwe. Niektóre z hipokorystyków ukraińskich stały się później formami oficjalnymi, powiększając tym samym zasób imion podstawowych, urzędowych, np. *Charko* obok *Charytin, Charyton, Hryc'*, *Hryc'ko* obok *Hryhir, Hryhorij, Onys'ko* obok *Onysij, Onysym, Pan'ko* obok *Pantele(j)mon, Pantelij, Sawka* obok *Sawa* i in.

W imiennictwie mieszczan Krzemieńca spotykamy też przykłady form polskich. Są to m. in. *Ambroży, Andrzej, Bartko, Bartosz, Błażko,*

Jendrzey, Jan, Janielik, Janko, Jakub, Jerzy, Łukasz, Maciej, Marcin, Matys, Matysek, Paweł, Piotr, Stanisław, Szymko, Tomek, Woyciech, Woytko. Obecność wielu z nich w materiałach źródłowych pisanych po polsku objaśnić można nie tylko tłumaczeniem na język dokumentu imion podobnie brzmiących w języku ukraińskim i polskim. Formy derywowane utworzone przy pomocy przyrostków polskich, zwłaszcza komponowanych oraz polskie formy imion nie występujące w kalendarzu cerkiewnym, mówią o obecności polskiej w XVI-wiecznym Krzemieńcu, co potwierdzają również obserwacje nad określeniami dodatkowymi jego mieszkańców. Obok imion polskich wystąpiły w badanym materiale nieliczne przykłady form niemieckich: *Balczer, Gelian, Lurenc, Liorent, Lorens*, węgierskich: *Ferenc*, czeskich: *Miklasz* i słowackich: *Peter* (postać imienia wspólna również dla języka niemieckiego i węgierskiego).

SKRÓTY CYTOWANYCH PRAC

-**BA I, III** – Бірила М.В. *Беларуская антрапанімя*. – Т. I-III. – Мінск, 1966-1982.

- **SEMot.** – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*. – Cz. 1: *Odapelatywne nazwy osobowe* / red. A. Cieślukowej. – Kraków, 2000.

- **Ker.** – P. Керста. – *Українська антропонімя XVI ст.: Чоловічі іменування*. – Київ, 1984.

- **MaIS – M. Malec.** *Staropolskie skrócone nazwy osobowe od imion dwuczłonowych*. – Wrocław, 1982.

- **Mall – M. Malec.** *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*. – Kraków, 1994.

RNP – K. Rymut. *Nazwiska Polaków: Słownik historyczno-etymologiczny*. – Т. I-II. – Kraków, 1999-2001.

INNE SKRÓTY

cerk. – *cerkiewny*; **im.** – *imię*; **n. os.** – *nazwa osobowa*; **niem.** – *niemiecki*; **pol.** – *polski*; **por.** – *porównaj*; **ps.** – *prastłowiański*; **stpol.** – *staropolski*; **stwniem.** – *staro-wysoko-niemiecki*; **ukr.** – *ukraiński*; **wschsl.** – *wschodniostłowiański*.

1. Inwentarz Krzemieńca z 1548 r. // Zbiory Skarbu Koronnego AGAD-u w Warszawie. – Oddz. LVI. – Sygn. K 7; Люстрация Кременца 1563 года // Архивъ Юго-Западной России, издаваемый Коммиссиею для

- разбора древнихъ актовъ. – Ч. VII. – Т. II. – Киевъ, 1890. – S. 42-75.
2. Чучка П. Антропонімя I: Імена // Słowiańska onomastyka. – Т. I. – Warszawa-Kraków, 2002. – S. 335.
 3. Etymologię form imiennych, nieopatrzonych skrótem literatury źródłowej, przeprowadzam w oparciu o następujące prace: Bubak, J. Księga naszych imion. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1993; Janowowa, W., Skarbek, A., Zbijowska, B., Zbiniowska J. Słownik imion. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1991; Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim. – Warszawa, 1936; Грінченко Б.Д. Словарь української мови. – Т. IV. – Київ, 1909; Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей. – Київ, 1996.
 4. Do celów porównawczych wykorzystano materiały z Bełza, Stojanowa i Sokala z r. 1564 // Жерела до історії України-Руси: Описи королівщини в руських землях XVI віку / За ред. М. Грушевського. – Т. III. – Львів, 1900. – S. 135-139, 218-227, 223-224.
 5. Por. niektóre prace podejmujące temat przyswajania imion chrześcijańskich do języka ukraińskiego oraz języka polskiego: Abramowicz, Z. Imiona szlacheckie na polsko-wschodniosłowiańskim pograniczu w XVI wieku // Nazewnictwo pogranicza Polski / pod red. Al. Belchnerowskiej, J. Ignatowicz-Skowronskiej. – nr 38. – Szczecin, 1999. – S. 7-23; Керста Р. Українська антропонімя XVI ст.: Чоловічі іменування. – Київ, 1984. – С. 47-98; Malec, M. Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce. – Kraków, 1994. – S. 24-173.
 6. Керста, Р. Українська антропонімя XVI ст.: Чоловічі іменування. – Київ, 1984. – С. 75-78, 101.
 7. Тамже, S. 77.
 8. Тамже, S. 80.
 9. Редько, Ю.К. Сучасні українські прізвища. – Київ, 1966. – С. 196.
 10. Imiona kanoniczne częściej spotykane są w innego rodzaju dokumentach, np. księgach liturgicznych, gdzie odnosily się do duchownych oraz osób o wysokim statusie społecznym, por. Wolnicz-Pawłowska, E. Antrponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI-XIX wiek. – Warszawa, 1993. – S. 31.
 11. Керста Р. Українська антропонімя XVI ст.: Чоловічі іменування. – Київ, 1984. – С. 42-43.
 12. Тамже, S. 43.